

ПРОСПЕР МЕРІМЕ
КАРЕТА
СВЯТИХ ДАРІВ

ПРОСПЕР МЕРІМЕ

КАРЕТА
СВЯТИХ ДАРІВ

Переклад з французької

Державне видавництво
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ - 1958

Переклад Е. Ржевуцької

Переклад здійснено за виданням:
Prosper Mérimée. Théâtre de Clara Gazul.
Paris. Calmann-Lévy. Oeuvres de Prosper Mérimée.

КАРЕТА СВЯТИХ ДАРІВ

Сайнет*

Tu veras que mis finezas
Te desenojan.

Calderon. «Cual es la mayor perfeccion?»

Ти побачиш — дар мій
Полонить тебе.

Кальдерон. «В чому більша досконалість?»

ДІЙОВІ ОСОБИ

Дон Андрес де-Рібера, віце-король Перу.

Єпископ Лімський.

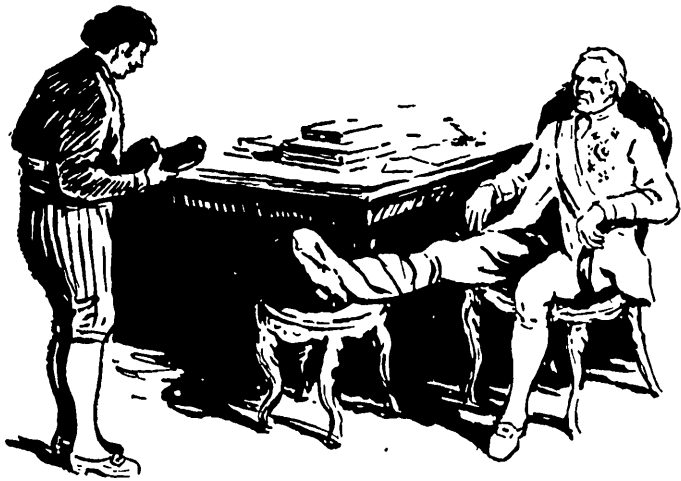
Ліценціат* Томас д'Есківель.

Мартінес, особистий секретар віце-короля.

Балтасар, камердинер віце-короля.

Каміла Перічола, актриса.

Дія відбувається в Лімі у 17... році.

Кабинет віце-короля.

Віце-король у халаті сидить у великому кріслі за столом, на якому розкладені папери. Одна його нога, загорнута у фланель, спочиває на подушці. Мартінес стоїть біля стола з пером у руці.

Мартінес. Панове аудитори * чекають відповіді вашої світлості.

Віце-король (*похмуро*). Котра година?

Мартінес. Скоро десять. Ваша світлість якраз устигне одягтися для церемонії.

Віце-король. Ти кажеш, погода хороша?

Мартінес. Так, монсеньйоре. З моря повіває свіжий вітерець, на небі — ні хмаринки.

Віце-король. Я б охоче віддав тисячу дзвінких піастрів, щоб зараз була злива. Тоді можна було б любенько лишатись тут і ніжитися в кріслі; але в таку погоду... коли все місто буде в церкві... навіть не показатися і поступитись першим місцем аудиторам!..

Мартінес. Отже, ваша світлість вирішує...

Віце-король. Мули запряжені?..

Мартінес. Так, монсеньйоре, запряжені в ту чудову карету, яку ви одержали з Іспанії.

Віце-король. Такої жителям Ліми ще ніколи не доводилось бачити... Яка це буде сенсація!.. Відмовитись від такої втіхи? Ні, дзуськи! Обидва мої охоронці¹ — в новеньких мундирах, та й я ж ще не показувався народові в парадному убранні і з зіркою, якою мене оце тільки нагороджено... Не можна ж пропустити таку чудову нагоду... Мартінес, я їду; так, клянусь богом! І навіть пройдуся сам. Досить добратися до низу парадних сходів — і найважче позаду. Що ти на це скажеш, Мартінес?

Мартінес. Народ буде радий побачити вашу світлість.

Віце-король. Я їду, чорт забирай! Аудитори — вони ж сподівалися, що гратимуть першу роль — луснуть з досади! Та й взагалі мені просто ніяк неможливо не поїхати... Єпископ, напевне, згадає у своїй проповіді про орден, яким мене нагороджено... Приємно послухати, коли про тебе кажуть такі речі... Ну от, одне зусилля... (*Дзвонить*).

Входить Балтасар.

Принести мій парадний мундир!.. А ти перекажи аудиторам, що їм під час церемонії доведеться зайняти місця позад мене... Балтасаре, подай черевики і шовкові панчохи... Я їду до церкви.

Балтасар. До церкви, монсеньйоре! Але ж доктор Пінеда заборонив вашій світлості виходити з дому!

Віце-король. Доктор Пінеда не тямить, що каже... Мені краще знати, хворий я чи ні...

Нема в мене ніякої подагри... Ні в батька, ні в діда мого ніколи не було подагри... А він мене хоче переконати, що в моєму віці буває подагра! Мартінес, скільки років ти б мені дав?

Мартінес (*збентежено*). Монсеньйоре... Ваша світлість так добре виглядає... Мабуть, вам...

Віце-король. Готовий закладатися, що не вгадаєш... Ну?

Мартінес. Років сорок... Правда ж?

Віце-король. Ні, ні, не вгадав... Ну, Балтасаре,— одягатись... (*Намагається підвестися*). Ну, що ж ви, допомагайте ж мені... Обережніше... Ой! Тихше, от чортovinня!.. Не розумію, що це зі мною, але почуття таке, ніби в мене у пантофлі десять тисяч голок.

Балтасар. Не виходьте, монсеньйоре, це для вас небезпечно.

Віце-король (*намагаючись ступити на ногу*). О боже праведний! Як боляче!.. Годі й думати про те, щоб узути черевики... де там!.. О, присягаюся тілом христовим!.. Сто чортів! Забирайся до біса з своїми черевиками й шовковими панчохами! Це ж справжні тортури! (*Його садовлять*). Підсунь оцю табуретку... Уф! Не розумію, в чому річ, але допіру я не відчував такого болю.

Балтасар. Вашій світлості не слід забувати приписів доктора Пінеди... Він казав, що вам треба остерігатися виходити з приміщення... До того ж церемонія вас втомить... Доведеться довго стояти на ногах...

Віце-король. Так, так, я боюся перевтомитись, в тому-то й річ... Адже я не хворий... Зараз мені навіть зовсім непогано, і я міг би вийти, якби схотів... Та я не маю ніякого бажання захво-

рїти зарадї такої дурниці, як приємність бути хрещеним батьком індійського кацика *... Годі з цим! Мартінес, напишіть аудиторіві дону Педро де-Інохоса, що замість мене хрещеним батьком дитини... чи то пак кацика, буде він... Ось перелік дванадцяти імен, які йому дадуть при хрещенні. Бажаю йому веселитися... Балтасаре, забери з моїх очей весь цей убір... Нащо марно себе дрючити... Що за дурна пиха — виставляти позументи, стрічки та вишивки! І покличте мені Пінеду, якщо він тільки не на цих бісових хрестинах... Подай-но сигару і склянку мате ². Ну що ж, коли вже я змушений сидіти в кімнаті, а робити нічого, займуся державними справами... Балтасаре, мене нема дома ні для кого, абсолютно ні для кого. (До Мартінеса). Ну, закінчив? (Читає лист, тільки-но дописаний Мартінесом). Так... Боже великий! Ти забув додати до моїх титулів «кавалер ордена Сант-Яго». Сто чортів! В Іспанії я вже півроку маю цей орден і три дні — в Перу.

Мартінес. Благаю вашу світлість пробачити мені мою недбалість. (Дописує в листі).

Віце-король. Балтасаре, відправ цього листа з гінцем... Ну, Мартінес, до роботи. Депеш назбиралося чимало?

Мартінес. Так, монсеньйоре, я саме хотів доповісти про них вашій світлості. Почнемо з найбільш невідкладного: ось лист полковника Гарсі Васкеса, який повідомляє, що в провінції Чукісака ширяться заворушення; індійці раз у раз влаштовують якісь зборища, і, якщо йому не буде терміново подано допомогу, там за місяць вибухне справжнє повстання.

Віце-король. Почекай, Мартінес! Здається мені, ти вже доповідав про щось подібне. Полковник Гарсі Васкес, провінція... провінція...

оці мені бісові індійські назви! І чому це всі інді-
ці не розмовляють по-іспанськи?

Мартінес. Чукісака, монсеньйоре. Я мав
честь доповідати вашій світлості про цю справу
два місяці тому, останнього разу, коли у вашої
світлості був приступ подагри... тобто я хотів ска-
зати, останнього разу, коли ваша світлість зво-
лили погано себе почувати.

Віце-король. Ну, і що ж я відповів?

Мартінес. Ви зволили відповісти, що по-
думаєте.

Віце-король. Ага! Так, так... У нас зо-
всім немає війська... Скільки миль від Ліми до
провінції... ну, ти знаєш, як там її?

Мартінес. Щось коло трьохсот іспанських
миль.

Віце-король. Справді?.. Я вважав, що
це куди ближче... Що ж, справа не проста, і тому,
не слід приймати нерозважних рішень. Я поду-
маю. А це що за документ у тебе в руці?

Мартінес. Клопотання Франсіско Уайна
Тупака, який твердить, що він нащадок по бічній
лінії інки * Уайни Капака, і просить присвоїти
йому титул інки, надати герб і всі ті привілеї, яки-
ми користуються інки.

Віце-король. А є щось на підкріплення
цього клопотання?

Мартінес. Пробачте, монсеньйоре. Кусок
китайського атласу, ліктя півтора, і на ньому зо-
бражено родовід прохача, починаючи від Манко
Капака, Тіту Капака, Льоке Капака, Льоке
Юпанки... імена такі, що язик заболить...

Віце-король. Я не про те питаю... Коли
людина клопочеться про щось подібне, то інакше
береться до діла... Перевірити отакенну генеало-
гію — це не жарт. Такими справами звичайно

займається мій секретар... і я не проти того, щоб він щось мав за свій труд... Зрештою, якщо секретар щось метикує... Знаєте, розпитайте вашого попередника, що в таких випадках робиться.

М а р т і н е с. Розумію. Цей інка дуже багатий...

В і ц е - к о р о л ь. Переходьте до наступної справи. Чого ви смієтесь?

М а р т і н е с. Це скарга маркізи д'Альтаміра-но на папугу сеньйори Каміли Перічоли і на саму сеньйору Перічолу.

В і ц е - к о р о л ь. Знов якісь вибрики цього капосного дівчиська!

М а р т і н е с. «Беручи до уваги, що згадана папуга, підбурювана відповідачкою, кожного разу, коли маркіза проходить по головній вулиці, обзиває її такими словами, котрі соромливість не дозволяє позивачці повторити», ця остання вимагає, щоб сеньйору Перічолу вдавили... Ні, не так,— щоб папугу вдавили, а сеньйорі, хазяйці папуги, виголосили догану і стягли з неї штраф.

В і ц е - к о р о л ь. Що ж таке говорить папуга?

М а р т і н е с. Та бачите, монсеньйоре, нічого особливого, це просто любі пустощі сеньйори Каміли. Коли появляється маркіза, папуга починає вигукувати: «А чому лікоть сукна?» А маркіза до того, як одружилася з маркізом, була дочкою багатого торговця сукном, і цей натяк її страшенно ображає.

В і ц е - к о р о л ь. Це дівча посварить мене з усіма дамами Ліми.

М а р т і н е с. Ось лист графині де-Монтемайор, яка скаржиться, що сеньйора Перічола намагалась висміяти її на сцені, в сайнеті «Стара кокетка».

Віце-король. Ну от!

Мартінес. Вашій світлості відомо, як майстерно ця незрівнянна актриса схоплює і відтворює все смішне.

Віце-король. Так, але вона переходить всякі межі і не шанує нічогісінько. От я їй вичитаю! Боронь боже! Усе своє життя я цікавлюся драматичним мистецтвом, та я не потерплю образливих вихваток на адресу дам із сімей, які можуть мені дуже нашкодити в Мадриді.

Мартінес. Ось прохання капітана-інваліда...

Віце-король. Досить. Я починаю стомлюватись. Решту прочитаємо іншим разом; та, оскільки мова зайшла про Перічолу, я б хотів, любий мій Мартінес, щоб ти розповів мені про неї з усією щирістю.

Мартінес. Я, монсеньйоре? Та що б я міг такого сказати вашій світлості?

Віце-король. Так, я хочу, щоб ти одверто розповів мені, що про неї кажуть у місті люди, серед яких ти буваєш.

Мартінес. Про неї скрізь говорять як про першорядний талант.

Віце-король. Гаразд! Я тебе не про це питаю. Я хочу знати, що кажуть про мої стосунки з нею; бо зараз справа стоїть так, що нема чого робити з цього таємнищо. Хоч ти недавно почав служити в мене, але вже напевне догадався... Якого чорта! Я ж таки мужчина; як я віце-король, то хіба повинен жити як святий?

Мартінес. Монсеньйоре, багато хто заздрить вашій світлості і, якщо хочете знати все до кінця, немало жінок заздять їй.

Віце-король. Лестощі! Але те, що ти ка-

жеш, не таке вже далеке від істини... можливо, набагато ближче, ніж тобі здається.

Мартінес. Ах, монсеньйоре, я кажу тільки щирю правду.

Віце-король. Я знаю, що ти відданий мені всією душею, а тому хочу звіритися на тебе, але при умові, що й ти відповіси мені цілковитою одвертістю. Тобі ж відомо: я не з тих, кому можна легко туману напустити... отже, зважуй добре, що маєш казати.

Мартінес. Монсеньйоре, я говоритиму з вашою світлістю як із своїм сповідником.

Віце-король. Так от, Мартінес, я тобі признаюся, що мене турбує. Перічола по натурі дівчина хороша, але страшенна вітрогонка. Вона така необережна у вчинках, що може дуже собі нашкочити, та й мені теж. Ти ж прекрасно розумієш: я аж ніяк не боюся, що вона зраджує мене. Ні, ні, мова йде зовсім не про це; в неї, бідненької, і на думці немає нічого такого; але я побоююсь, щоб у місті не склалося думки, що вона мене обманює.

Мартінес. Ах, монсеньйоре...

Віце-король. Світ лихий, і він не шкодує осіб високопоставлених. До того ж видимість буває часом облудна... От ти сам, Мартінес, чи ти не помітив у її поведінці чогось такого, що давало б привід для занепокоєння?

Мартінес. Як може ваша світлість думати...

Віце-король. Постривай, щоб тобі додати духу, я ось що скажу: ти їй зовсім не до вподоби. Вона просила мене віддати твою посаду... вгадай, кому? — племінникові її шевця. Щоправда, цей швець шиє їй чарівні черевички. Боже! Коли вона танцює в «Циганочці» у рожевих шовкових

панчохах і в черевичках з блискітками... ах, Мартінес, Мартінес, яка ж вона гарненька!

М а р т і н е с (вбік). От підла!

В і ц е - к о р о л ь. Але я почуваю до тебе прихильність і одразу поставив її на місце. Та з цього ти можеш бачити, що Перічола тебе не полюбляє. Отже, і тобі нема чого її щадити. А тому, повторюю ще раз, говори з усією одвертістю.

М а р т і н е с. О ласкавий мій пане!

В і ц е - к о р о л ь. Я тебе слухаю. Та гляди ж, не приховуй нічого.

М а р т і н е с. Я так щедро обдарований ласкою вашої світлості, що справді не знаю, як зможу за все віддячити... А над усе мене бентежить довіра, виявлена вашою світлістю... бо тепер я не насмілююсь говорити... Це не значить, що я маю розповісти щось таке... що могло б якось пошкодити сеньйорі Перічолі... Але в першу мить вашій світлості могло б здатися, що це... до певної міри... викликане бажанням помститися... якщо можна назвати помстою... те, що не може завдати шкоди... адже ваша світлість, безперечно, не буде гніватись на неї... бо, зрештою... йдеться про дрібниці.

В і ц е - к о р о л ь. Які дрібниці? Поясни!

М а р т і н е с. О, нічого серйозного. Безсумнівно, сеньйора Перічола вас любить... Ваша світлість такі добрі! Хто б міг не любити вашу світлість?.. Можливо, мені це розповідали просто із злості... адже, як ваша світлість шойно дуже справедливо зауважили, світ лихий.

В і ц е - к о р о л ь. Що ж тобі казали?

М а р т і н е с. Вашій світлості нема потреби надавати значення словам цього чоловіка—це ж всього тільки старший прикажчик у торговця шовковими тканинами на вулиці Кальяо... І, можли-

во, мені взагалі не слід би повторювати вашій світлості усі патякання людей цього сорту... Можливо, ваша світлість не схочете й слухати, але зрештою ваша світлість самі звеліли мені розповісти все, що я знаю, а я можу тільки повторити те, що мені говорили.

В і ц е - к о р о л ь. Клянусь тілом христовим! Та кажи ж нарешті, що тобі говорили.

М а р т і н е с. Цей юнак,— звать його Луїс Лопес, і він, власне, з порядної сім'ї,— коли ми з ним вели розмову про різні шовки, розповів мені, що недавно продав вісім ліктів малинового атласу капітанові Ернану Агірре, який заплатив йому, не торгуючись, по десять дукатів за лікоть.

В і ц е - к о р о л ь. Ближче до діла!

М а р т і н е с. Ну от, монсеньйоре, Луїс Лопес твердить, що бачив плаття з цього самого малинового атласу на сеньйорі Перічолі. Пригадуєте плаття, в якому вона була в неділю ввечері? Оце самісіньке. Проте цілком імовірно, що Луїс Лопес помилився... тим більше, що капітан, коли платив за атлас, казав: «Я не торкуюсь, це для моєї коханки».

В і ц е - к о р о л ь. Для його коханки!

М а р т і н е с. На мою думку, це й доводить, що Луїс Лопес помилився... Ну, я його обірвав з усією рішучістю і прямо сказав, якої я думки про всю цю вигадку... Та коли б я йому повірив, він би мені ще чимало наговорив.

В і ц е - к о р о л ь. Що ж іще?

М а р т і н е с. О, всілякі побрехеньки, які він назбирав хтозна-де... Наприклад, ніби якось увечері сержант з патруля упіймав на Палацовій вулиці якогось чоловіка, в якого плащ був накинутий просто на сорочку, а штани, по правді сказати, він тримав у руках. Його спершу прийняли

за злодія, та коли привели в караульню, вартовий лейтенант роздивився, що то не злодій, а капітан Агірре. Та що це доводить?

Віце-король. Коли це було?

Мартінес. Він казав, що в ніч з п'ятниці на суботу... Тієї ночі, коли ми так довго чекали... Але ж на Палацовій вулиці проживає не одна дама із тих, що досить поступливі... Я так міркую, що капітан упадає за сеньорою Беатрісою... Ах ні, помиляюсь, вона вже тижнів зо два тому поїхала в Кіто... Ну, як не за цією, то за якоюсь іншою.

Віце-король. Це все, що ти знаєш?

Мартінес. Ох, монсеньйоре! Вашій світлості добре відомо: лихослів'я ніколи не сплять напівдорозі, і коли вже злі язики до когось присікались, вони не залишаться без підтримки... Але те, що мені лишилося розповісти, це така нісенітниця, і повторювати не хочеться — боюся надокучити вашій світлості.

Віце-король. Зовсім ні. Це мені не надокучає ніскільки. Продовжуй.

Мартінес. На останньому бою биків... правду кажучи, у цій плітці всілякі подробиці підібрані дуже спритно, але по суті вигадка абсурдна... На останньому бою биків ваша світлість, можливо, помітили такого показного здорованя, легкого, як пантера, хороброго, як лев, — це син мулата³, його ім'я Рамон, він один з найбільш вправних матадорів Ліми?

Віце-король. Ну?

Мартінес. Переказують... як вам відомо, злязикі балакуни можуть наклепати все, що їм спаде на думку... переказують, ніби трапляються випадки, коли дехто з цих панів наслідуються претендувати на прихильність шляхетних дам...

ї — це вже зовсім не схоже на правду — ніби деякі дами забувають своє високе становище, яким завдячують славному роду або іншим обставинам, і принижують себе до того, що потурають домаганням цих нікчем. Але я боюся втомити вашу світлість — мені здалося, що вашій світлості не-добре.

В і ц е - к о р о л ь. Так, нога страшенно розболілась.

М а р т і н е с. Так от, деякі злосливі люди, яким нічого робити,— а їх! дякувати богові, у Лімі вистачає,— твердять, ніби підмітили, як цей матадор кидав полум'яні погляди на красуню-актрису. Не пройшло повз увагу і те, що цей чоловік,— а він досяг у своїй справі великої досконалості,— замість того, щоб привабити бика до ложі вашої світлості і там його вбити, як це ведеться між порядними матадорами... так от, кажу, цей Рамон, навпаки, опинився біля ложі сеньйори Перічоли, ніби вона — перша особа на цьому святі. Треба сказати, є люди, які скрізь бачать лихе, навіть у найневинніших учинках. Наприклад, один вчинок сеньйори на тому ж бою биків викликав страшний осуд, хоч тут, власне кажучи, нічого поганого немає. В ту мить, коли Рамон убив найлютішого бика, чорного з білим, на арену впало намисто з перлів сеньйори Перічоли. Рамон підняв його і, шанобливо поцілувавши, надів на шию. Щодо мене, то я переконаний, що намисто впало випадково, а потім уже щедра сеньйора залишила його матадорові, і той, уявіть собі, не продав коштовність і не пропив гроші у шинку, як роблять у таких випадках люди його професії. Він, навпаки, з намистом на шиї тиняється по місту, гордий, як павич, і зухваліший, ніж будь-коли. Ваша світлість може собі уявити,

скільки з цього приводу поширилось пліток! Тільки господь бог відає, як люди перекрутили цей випадок. Послухати їх, то виходить, ніби сеньйора Перічола вибігла з ложі, сама зірвала з себе намисто і кинула матадорові з вигуком: «Браво, Рамоне!» Сеньйора Ромер з Великого театру сиділа в тій же ложі і запевняє (либонь, із заздросців), що сеньйора Перічола гукнула: «Браво, *мій* Рамоне!» Я сидів надто далеко і не міг почути, але готовий битися об заклад, що то брехня; вона, ця злюка, подумайте, насмілюється твердити, ніби вінок, який на останній виставі «Дочки повітря» впав до ніг сеньйори Перічоли, кинув їй цей син мулата Рамон. Вона до того доходить, що запевняє, ніби Рамон кілька раз заходив до сеньйори Перічоли в прибиральню у театрі і навіть буває в неї дома. Щоправда, цей поганець такий нахаба, що на все зважиться. Хоч у нього й темна шкіра, він вважає, що гарний, як Адоніс; грає на гітарі, а при потребі може погратися і з ножем... Коли Перічола співає, ніхто по сусідству з ним не сміє кашлянути чи висякатись... Для актриси така людина — просто знахідка. І ще ось що казала ця Ромер — ніби сеньйора Перічола іноді замикається з ним на цілі години, особливо коли ваша світлість виїжджаєте на полювання або, на нещастя, нездужаєте.

Віце-король. Це все, що ви знаєте?

Мартінес. Усіх пліток не перекажеш, та я не надаю їм значення і так міркую, що ваша світлість...

Віце-король. Пане Мартінес, ви — негідник.

Мартінес. Монсеньйоре!

Віце-король. Нахаба, брехун безсромний!

Мартінес. Монсенйоре, я тільки переказав вашій світлості те, що чув.

Віце-король. Саме це, мій пане, і доводить вашу зухвалість... Як! Ви насмілюєтесь нахабно передавати мені, немов святу правду, всі дурні балачки, почуті за кулісами! Та що ви там робите, за кулісами, сенйоре? Хіба там ваше місце? Чи я за те плачу вам гроші, щоб ви інтриги розводили вкупі з акторами? А ви байдики б'єте, ледар ви... і брехун! В усьому тому, що ви посміли наговорити мені просто в вічі, нема ні словечка правди. Як, мерзотнику! Ви наважуєтесь заявляти мені, що я суперник якогось матадора, сина мулата!

Мартінес. Ні, монсенйоре... Я не кажу...

Віце-король. Я знаю Перічолу. Це чудова дівчина, і вона любить тільки мене. Ви брехун, брехун безсоромний — ось ви хто! У всьому, що ви тут наговорили, нема ні крихти правди.

Мартінес. Ваша світлість, звольте пригадати...

Віце-король. Замокніть! Я витяг вас із багна, взяв до себе на службу. Збирався подбати про вас. Ні, ви не гідні моєї ласки. Ви заслужили того, щоб вас ганебно вигнати геть, але в мене надто м'яка вдача, і я все ж згоден дати вам посаду. Призначаю вас збирачем податків у провінції... ну, при полковникові Гарсі Васкесі. Негайно вирушайте туди; якщо завтрашній день застане вас у Лімі, я звелю відправити вас у Калья в супроводі чотирьох драгунів, і, поки я живий, вам звідти не втекти.

Мартінес. Горе мені!.. Згляньтесь, монсенйоре, це ж гірше тюрми. Зробіть мені ласку, ваша світлість, і пригадайте: адже я говорив тільки тому, що ви звеліли.

Віце-король. Доволі, без балачок! Хто тут хазяїн? Клянусь богом! Коли б я міг зійти з місця, я б вас добре почаствував палицею! Геть звідси, негіднику, або я звелю викинути вас через вікно. Як?! Мене ставити нижче якогось сина мулата? Сина мулата! О зухвальство! Геть звідси!

За дверима кабінету чути великий шум; входить Балтасар, слідом за ним Перічола. Мартінес виходить.

Балтасар. Монсеньйоре, сеньйорита хочуть притьмом увійти, хоч я їм казав, що ваша світлість зайняті справами.

Віце-король. Впустіть її, а самі йдіть собі.

Перічола. Це зрештою досить дивно: щоб вас побачити, доводиться брати штурмом двері вашого кабінету. Сподіваюсь, це просто помилка з боку цього йолопа, вашого швейцара.

Віце-король (*похмуро*). Я гадав, ви на церемонії.

Перічола. Я сама ще не знаю, чи мене там побачать. До певної міри це залежить від вас. Але, перш за все, — як ваша подагра?

Віце-король (*все більше дратуючись*). Нема в мене ніякої подагри.

Перічола. Ах, так! Зрозуміло, просто ваш поганій настрій шукає виходу. Шкода. Я мала намір вас попросити про дещо і сподівалась, що побачу вас добрішим. Ну, коли так, цілую руки. Прощайте, поговоримо про все іншим разом.

Віце-король. Каміла, не йдіть так швидко. Мені самому треба з вами поговорити. Клянусь богом! Можна подумати, що ви боїтесь лишатися зі мною сам на сам.

Перічола. О, ваша світлість рідко пробуджує в мені страх.

Віце-король. Зостаньтесь. Побудьте зі мною, поки я хворий... Я добре знаю, вам було б приємніше побалакати з капітаном Агірре... але часом треба вміти відмовити собі де в чому.

Перічол а. Агірре? Я тільки-но з ним попрощалася.

Віце-король. Ви тільки-но з ним попрощалися... Чудово, сеньйоре! Тоді ніякого вступу не потрібно, можна одразу перейти до суті справи.

Перічол а. Схоже на те, монсеньйоре, що ви збираєтесь мене угостити невеличкою сценою ревнощів; ось уже майже два місяці ви не давали волі ревним настроям. Боюсь, щоб ця сцена не затяглася, а тому, як ваша ласка, дозвольте мені викласти своє прохання зараз. Ви його виконаєте, а гнів і дорікання ми відкладемо на завтра.

Віце-король. Я зовсім не в настрої обдаровувати вас своєю ласкою. Ви зловжили тими свідченнями її, яких добилися від мене в минулому.

Перічол а. Чудовий початок! Але тепер моя черга говорити... Усі святенниці Ліми змовилися дошкуляти мені усіма можливими способами, а все через те, що я вродливіша за них. Правда, я сьогодні гарненька? Між нами точаться дуже жваві воєнні дії — так, дрібниці: пліточки різні, обмовляннячка. Я зараз дуже поспішаю, а то розповіла б вам дещо про це. До того ж, обидві сторони із шкури пнуться, намагаючись затьмарити одна одну багатством оздоб, вишуканістю туалетів і таке інше. Отже, для ювелірів і торговок всіляким ганчір'ям ми — справжній дар провидіння.

Віце-король. А яке мені, чорт забирай, діло до всіх цих дурниць? Якщо ви не перевершили цих дам пишними уборами, то щодо коханців...

Перічол а (*низько присідаючи*). Щодо ко-

ханців я — цілковита протилежність цим дамам: віддаю перевагу якості перед кількістю.

В і ц е - к о р о л ь. Перічола, не перебивайте мене. Йдеться про дуже серйозні речі.

П е р і ч о л а *(говорить одночасно)*. Вислухайте мене, я маю тільки два слова вам сказати...

В і ц е - к о р о л ь. Я дуже незадоволений вами. З усіх боків тільки й чую розмови про ваше кокетство і, по правді кажучи, боюся, що з вашої вини можу опинитися в ролі йолопа.

П е р і ч о л а *(говорить одночасно)*. Тільки сьогодні я надумалася утнути одну чудову штуку, від якої всі ці дами луснуть з досади,— якщо тільки ви будете любенькі, як це ви часом умієте.

В і ц е - к о р о л ь. Та вислухайте ж мене, ради бога!

П е р і ч о л а. Та вислухайте ж мене, чорт забирай! Я жінка, ви ж — іспанець родом з Кастілії і повинні мене шанувати, а тому помовчіть, коли я балакаю.

В і ц е - к о р о л ь. Гаразд, кажіть. Однаково моє слово лишиться за мною.

П е р і ч о л а. Як вам відомо, сьогодні всі жінки Ліми одягаються у свої найкращі убори, щоб похизуватися на заздрість іншим. Карет у Лімі є всього п'ять: дві у вас і по одній у єпископа, в аудиторіа Педро де-Інохоса і, нарешті, у найголовнішого з моїх ворогів, маркізи Альтамірано—карета майже така ж старезна, як і її хазяйка, але все ж таки це — карета. І от сьогодні вранці, коли я дізналася, що ви не вийдете з дому, мені спало на думку: ви могли б забезпечити мою перемогу над суперницею, подарувавши мені ту чудову карету, яку вам прислали з Мадріда.

В і ц е - к о р о л ь. Ось про це ви й хотіли мене просити?

Перічолà. Цією каретою ви справили б мені більшу приємність, ніж подарувавши рудник або цілу провінцію з усім індійським населенням.

Віце-король. Прохання скромне, що й казати... Карети їй забаглося, щоб їхати в церкву, мов маркіза! Я просто отямитись не можу!

Перічолà. Ви знаєте, дон Андрес, до грошей мені байдуже. Скільки б вам не коштував цей екіпаж, ви людина багата. Ви ж розумієте: я б не просила вас про такий коштовний подарунок, але ж мені конче треба принизити моїх смертельних ворогів. Зрештою, коли моє прохання вам не до смаку, викиньте його з голови. Якщо я не повинна була просити вас про це, то вибачайте мені ласкаво. Нерозважність — моя хиба: дію, не подумавши.

Віце-король. Карету! Гарненьке видовище — актриса в кареті. Та хто ви така, сеньйоро, єпископ, чи аудитор, чи, може, маркіза, щоб їздити в кареті?

Перічолà. А що, хиба ж я не уособлюю в один і той же час інфанту Ірландську, царицю Савську, царицю Томіриду, Венеру і пресвяту великомученицю непорочну Юстину?

Віце-король. Божевільна!

Перічолà. Усі ці дами, безперечно, варті однієї старої маркізи, батько якої торгував у Кордові сукном, що йде на одяг погоничам мулів. Та ну ж бо, татусику, мій любий Андресику, ось ви й розсміялися, і поганий настрій розвіявся, ви чарівні, як завжди, і ви даруєте мені свою карету, так?

Віце-король. Каміла, перш за все, ви просите неможливого, а до того ж і час вибрали неслухний, бо я маю всі підстави дорікати вам.

Перічолà. А що, коли я відповім вам тим же?

В і ц е - к о р о л ь. Слухайте, ви даремно намагаєтесь обернути все на жарт. Запевняю вас, мені тепер досконало відомо про вашу поведінку, і я більше не дозволю себе дурити.

П е р і ч о л а. Якщо я так і не одержу від вас цієї карети, доведеться з сумом повернутися додому; бо я й подумати не можу іти на цю церемонію пішки, наче дівчина з простого люду, чи дати себе віднести на ношах, немов якась міщанка! Особливо після таких сподівань... Ах, сеньйор віце-король Перу, ви жорстока людина!.. Скільки ви заплатили за карету?

В і ц е - к о р о л ь. Облиште ви цю карету, сеньйорито, і відповідайте мені. Знайте ж: абсолютно всі ваші вчинки мені відомі,— і я вже не засліплений вами, як тоді, коли кохав вас. Тепер я вас більше не кохаю, зрозуміло це вам? Я прозрів, я вас добре взяв... Проте я б з радістю подивився, як би ви спробували виправдатись... Ну ж, починайте... Говоріть же, сто сот чортів! Балакайте... Ну от, маєте — і про що тільки вона думає отак, звівши очі до неба?

П е р і ч о л а. Така гарна карета!

В і ц е - к о р о л ь. З вами і святому б увірвався терпець! Під три чорти карету! Мені відомо, що капітан Агірре вас кохає...

П е р і ч о л а. Цьому неважко повірити. Дайте сигару.

В і ц е - к о р о л ь. ...і що ви його теж кохаєте... так, кохаєте... я знаю, я певен цього... Доведіть, що це не так... сміливіше! Спробуйте заперечити, наприклад, що він вам подарував малинового атласу на плаття... Заперечуйте ж, заперечуйте! Я вам не перешкоджатиму.

П е р і ч о л а. Не завадило б йому подарувати мені ще й мантилью з мережива. Моя подерлася.

В і ц е - к о р о л ь. І його застукали напіводягненого під вашими вікнами... Я знаю напевне, сам бачив... Та ну ж, клянусь богом! Кажіть же нарешті, що це не так... Ви ж така талановита актриса; очевидно, в ваших устах неправда звучатиме так, як у інших правда.

П е р і ч о л а. Дякую за комплімент.

В і ц е - к о р о л ь. Ви ж самі розумієте, любонько, так тривати не може. Отже, наші відносини доведеться порвати... І це слід було зробити вже давно... бо не така я людина, щоб мати на своєму утриманні коханок капітана Агірре... Ви цілком спокійні... Невже ви гадаєте, що ваша байдужість має вигляд незворушної невинності?

П е р і ч о л а (*трагічним тоном*). Це незворушність розпачу. В усьому цьому я бачу тільки одне: втрачену можливість поїхати до церкви у кареті. Час мине, і коли ви почнете просити в мене прощення, буде вже пізно.

В і ц е - к о р о л ь. Он як! Просити у вас прощення, моя крихітко? А на менше ви не згодні? Ну, гаразд, я прошу ласкаво пробачити мене, але я розкрив ще одну вашу інтрижку з дуже ушлюбленою особою.

П е р і ч о л а. Вже два!

Як зрине третій молодець,
То, може, буде вже й кінець?

В і ц е - к о р о л ь. Це не більше і не менше, як доблесний Рамон, за походженням син мулата, а по професії матадор. Ви непогано обираєте коханців, сеньйоро. Це людина дуже популярна — його ім'я знає вся Ліма.

П е р і ч о л а. Це правда, і славу свою він цілком заслужив, не так, як чимало інших. Це най-

хоробріший тореадор у Перу і до того ж, мабуть, найбільш вродливий і дужий.

В і ц е - к о р о л ь. Чорт забирай! Ясна річ, ви не така жінка, щоб зрадити віце-короля з першим стрічним. До того ж ви особа спритна,— покидаючи одного коханця, берете на його місце двох. Дукат віддаєте, а замість нього маєте дрібні гроші.

П е р і ч о л а. То що ж, по-вашому, капітан і матадор — це гроші, дрібніші за віце-короля? Поміляєтесь у підрахунку, ваша світлість! Як на мене, потрібні три віце-королі, щоб розмінати капітана, і принаймні шість віце-королів, щоб розмінати матадора.

В і ц е - к о р о л ь. Безсоромна...

П е р і ч о л а. Ну, далі!

В і ц е - к о р о л ь. Нахаба, що й людей не стидається, і навіть не дбає про те, аби хоч якось приховати свою розпусність.

П е р і ч о л а. Оце так! (Декламує).

Ну й жорстока ти, уяво,
Я сказати щиро мушу.
Чом приваблюєш лукаво
Ти мою ревниву душу,
Потім мучиш без уяву? ⁴

В і ц е - к о р о л ь. Зробити своїми коханцями матадора й сина мулата!.. Ви Мессаліна!

П е р і ч о л а. Як то?

В і ц е - к о р о л ь. Ви...

П е р і ч о л а. Ваша світлість, прошу, не стримуйтеся. Я так собі міркую: ви впадаєте в ці приступи люті за порадою лікаря. І справді,— ви розпалюєтесь, а при подагрі це, мабуть, корисно.

В і ц е - к о р о л ь. Замовкніть, негіднице! Зробити своїм коханцем сина мулата! Клянусь богом! Я вас обдаровував з усією щедрістю... Заради вас я майже згубив свою репутацію в очах світу... адже

це скандально: намісник короля Іспанії бере коханку з театральних підмостків!.. Не розумію, що мене спиняє... Якби я не був у тисячу раз добріший, ніж слід, я б засадив вас у виправний дім.

Перічола. Ви б не посміли!

Віце-король. Я б не посмів?! Швидше перо й чорнила — я підпишу наказ!

Перічола. Якби Перічола опинилась у тюрмі, в Лімі почалося б повстання.

Віце-король. Повстання? Аякже!

Перічола. Так, повстання. Рубайте голови усім вашим благородним маркізам, графам і кавалерам Ліми, перевішайте їх усіх — ні один голос не пролунає на їх захист, ні одна рука не підніметься. Винищьте з десять тисяч нещасних індіців, а тисяч з двадцять зашліть на ваші рудники — вас вітатимуть і наречуть новим Траяном *... Та спробуйте відняти у жителів Ліми їхню улюблену артистку, і вони вас закидають камінням.

Віце-король. Так, так!.. А що, як я забороню директорові театру відновити ваш контракт — строк його закінчується?

Перічола. Ну, то я візьму свою гітару і піду співати на вулиці попід вашими вікнами і в своїх піснях висміюватиму вашу віце-королівську світлість вкупі з вашою подагрою.

Віце-король. Прекрасно. А що ви зробите, коли я вас відправлю в Іспанію з першим же судом?

Перічола. Більшої приємності ви не могли б мені зробити... До смерті хочеться побачити стару Європу, і потім в Іспанії мені, можливо, пощастить стати коханкою першого міністра або й самого короля, а якби це сталося — от коли я відомщу вам. Я доб'юся, щоб вас обвинуватили і привезли в Іспанію ув'язненого, закутого в кай-

дани, як Христофора Колумба, а тоді вже ви будете раді, як я змилююсь, врятую вас від шибениці і відправлю в Сеговійську вежу — догнивайте там!

В і ц е - к о р о л ь. А поки все це ще не сталося — щоб ноги вашої не було в моєму палаці!

П е р і ч о л а. Будьте певні: я ще ніколи так охоче не підкорялася вашій світлості.

В і ц е - к о р о л ь. Ще хвилину. Оскільки ми з вами бачимося зараз востаннє, треба нам звести наші рахунки до кінця... Я надто велике презирство почуваю до вас і не хочу розправлятися з вами. Андресові де-Рібера гідність його не дозволить покарати за образу особу, яка настільки низька в порівнянні з ним. Ви одержували від мене значні суми грошей, цінні подарунки... залиште їх у себе. Вам буде сплачено тримісячне утримання; сподіваюсь, що завдяки цьому ви потрапите в лікарню на кілька тижнів пізніше.

П е р і ч о л а. Я терпляче вислухала всі грубості й обурливі наклепи з ваших уст; я приписувала їх вашому хворобливому стану; але цю останню образу несила терпіти. Я кастільського роду, із старих християн *, монсеньйоре, і горде серце моє не дозволяє мені приймати дари від людини, яку я не кохаю. Усі ваші подарунки будуть вам повернуті. Щоб компенсувати решту, я продам свій дім і меблі. Ось вам діамантове намисто і персні, подаровані вами... Сьогодні ввечері у мене не залишиться ні одної речі від вас.

Знімає з себе коштовні прикраси і збирається йти.

В і ц е - к о р о л ь (схвильовано). Перічола!.. Перічола! Почекайте... не йдіть... Слухайте... та слухайте ж... Невже я мушу підвестися?.. Ай, ай!..

П е р і ч о л а (спиняючись). Вам болить?

Віце-король. Ви кажете — наклепи?

Перічола. Я вже не пригадую, що казала.

Віце-король. Скажи лише, що це неправда, і я все забуду.

Перічола. Думайте, що вам завгодно. Цілую руки вашої світлості.

Віце-король. Ні, не йди, почекай... Перічола... Я розгнівився... не стримався... Але давай тепер поговоримо спокійно. Виходить, усе, що мені говорили про тебе, — вигадки?

Перічола. Відпустіть мене. Мені однаково, якої ви про мене думки.

Віце-король. Та послухай, Каміла!.. Ну гаразд, — я, здається, був неправий. Ти задоволена?

Перічола. Ні, ні, ви маєте рацію.

Віце-король. От уперта! От злока!.. Ненавиджу... Та що поробиш — ти така чарівна... Я люблю тебе над міру... Я добре знаю: все, що мені казали про тебе, неправда... Але скажи ж мені сама, що все це неправда... тільки скажи...

Перічола. Ні. Ви мене надто глибоко образили, і мені тепер однаково, чи ви поважаєте мене, чи ні.

Віце-король. Ах, Каміла! Ну добре! Не будемо повертатись до цього. Я прошу пробачення... Я був несправедливий... Але я так мучився, я й сам не розумів, що кажу. Цьому кінець... Дай мені руку... Але все ж таки скажи...

Перічола. Що сказати?

Віце-король. Що ти більше не сердишся і прощаєш мені мою гарячність.

Перічола (*простягаючи йому руку*). Так, я прощаю вам, я вірю, що ви мене справді любите.

Віце-король. То будь же великодушною...

Я вірю тобі... Я більше не ревную... Ну невже тобі важко сказати, що тебе обмовили?

Перічола. Як! Ви знов про те ж саме?

Віце-король. Ну добре, добре! Кінець... не будемо більше повертатись до цього... Я вірю тобі без ніяких виправдань... А проте... От бачиш, який я слабкодушій!

Перічола. Справді, монсенйоре, невже потрібно доводити, до чого ревності потьмарили вам розум? Ну гаразд, зараз пригадаємо всі ваші звинувачення. Ага, плаття з малинового атласу? Боже мій, треба ж додуматись!

Віце-король. Так, це смішно; але...

Перічола. У мене дійсно є плаття з малинового атласу, — це цілком справедливо. І не менш справедливо те, що я купила його у однієї індіанки, моєї сусідки, — а вона утриманка капітана Агірре. Чи одержала вона це плаття від капітана Агірре, чи від кого іншого — це мені невідомо... Купувала моя покоївка, можете її про це розпитати.

Віце-король. І не подумаю, дитинко моя!.. Я вірю тобі. (*Набік*). Ну, Мартінес, за цю брехню ти заплатиш мені, шахрай!

Перічола. А про другу історію з капітаном Агірре можу вам тільки сказати, що події такого роду в Лімі річ звичайна, і не від мене залежить зробити так, щоб їх не було. До того ж, наскільки я пригадую, ви тоді дуже засиділись у мене після вечері.

Віце-король. Перічола, крихітко моя, я більше й слухати про це не хочу. Мені страшенно соромно... Хвалити бога, я вже не ревную... Так ти казала, що отой син мулата...

Перічола. Не кращі відомості ваших шпигунів і щодо Рамона, сина мулата. Щоправда, на останньому бою биків я була в захваті від його

вправності й відваги. Він такий упевнений в не-схибності свого удару, що, ледве всадивши шпагу бика під лопатку, навіть не глянув, чи добив його, а зробив пірует і, повернувшись спиною до бика, вклонився мені досить граціозно, як для людини його професії. Я одразу зрозуміла, що це має означати, і хотіла кинути матадорові свій гаманець, але побачила, що забула його вдома. Ну, я и узяла першу коштовну річ, яка була в мене напихваті. Та ніколи в світі не могло б мені спасти на думку, що цей вчинок витлумачать як вияв кохання. До сина мулата! Матадора! До людини, яка п'є горілку і їсть сиру цибулю! Ах, монсеньйоре!

В і ц е - к о р о л ь. Так, так, я був несправедливий, красуне моя... І все ж таки, якби я був цим биком, я б зібрав останні сили і дав би сеньйорові Рамону доброго чошу.

П е р і ч о л а. А я б гукнула: «Хай живе бик!»

В і ц е - к о р о л ь. Ти чарівна! Проси в мене, чого тільки хочеш... Я вже не йму віри, що ти приймаєш у себе цього Рамона, котрий їсть сиру цибулю.

П е р і ч о л а. Прошу вибачити. Вашій світлості відомо: я маю незабаром грати головну роль в комедії поета Перансуреса. Там я співаю пісню говіркою цих людей; і, щоб краще опанувати їх акцент і вимову, я кличу до себе Рамона: у нього непоганий баритональний бас, і він радісінський співати хоч цілий день, аби йому весь час підливали. Додам тільки одне слово. Якщо ваша світлість маєте ще хоч найменші сумніви, можете відправити капітана в Панаму, а матадора в Куско; боюся тільки, що, коли вже почалися розмови, їх вислання дасть підставу лихим людям кепкувати і з вас, і з мене.

В і ц е - к о р о л ь. Ах, любонько моя Перічолла, як зробити, щоб ти забула...

П е р і ч о л а. За вірну любов багато пробається; але я хочу дати вашій світлості пораду на майбутнє: стережіться слуг, які прикидаються щиро відданими, а насправді готові щохвилини зрадити своїх володарів.

В і ц е - к о р о л ь. Що таке?

П е р і ч о л а. Не називаю нікого; доносити — не мій фак. Я молода, досить гарненька, притому актриса, мені доводиться вислухувати чимало зухвалих пропозицій; і я догадуюсь, що всі ці історії наторочив вам один самовпевнений нікчема, якого ви ошчасливилюєте своїм довір'ям і якого я звеліла вигнати з-за куліс.

В і ц е - к о р о л ь. О-о! Ну й мерзотник! У мене завжди була така підозра. О-о! Потвора! Як! І він насмілювався робити тобі пропозиції! Ти маєш на увазі Мартінеса, так?

П е р і ч о л а. Не хочу нікому шкодити.

В і ц е - к о р о л ь. Ах, негідник! Ти в мене поїдеш не до Гарсі Васкеса, а в форт Кальяо, і щоб мене чорти вхопили, коли ти скоро звідти вивешся!

П е р і ч о л а. Я нічого не казала проти цього молодого чоловіка. Які у вас докази, що я мала на увазі його?

В і ц е - к о р о л ь. Це вже моя справа. Я знаю те, що знаю.. Але, дитинко моя, ти, здається, просила в мене карету? Чорт забирай! Це...

П е р і ч о л а. Не будемо більше згадувати про неї; я й так щаслива, що не втратила вашої дружби.

В і ц е - к о р о л ь. Але тебе це порадувало б?.. Розумієш, моя маленька, річ в тому...

П е р і ч о л а. Так, мені дуже хотілося... Та

після такої лютої сварки у мене зникло всяке бажання.

В і ц е - к о р о л ь. Ти сподівалась, що я її тобі подарую... Розумієш, хай йому біс... ця карета... вона мені не потрібна... але люди почнуть казна-що верзти...

П е р і ч о л а. Облишмо це. До того ж на церемонію вже пізно. Однаково, я не встигну.

В і ц е - к о р о л ь. Та ні, мули в мене прудкі... От тільки з цими клятими аудиторами чиста біда... Цей Педро де-Інохоса... усе перекрутить по-своєму...

П е р і ч о л а. Він ненавидить вас, тому що народ вас любить... Але мені було б дуже прикро попсувати ваші стосунки з ним. Здається, він з тих, кого треба стерегтися.

В і ц е - к о р о л ь *(після хвилинного роздуму)*. Сто сот чортів! Нехай каже, що йому заманеться... Хіба ж я не вільний дарувати, кому схочу, те, що мені належить?

П е р і ч о л а. Ні, благаю вас. Я вже роздумала: моє прохання — чистісіньке божевілля, я тепер просто червонію від сорому, що набридала вам з цим. Крім того... мені оце зараз так важко було стримати сльози... я б краще лягла у своє ліжко і трохи заспокоїлась, ніж їхати на прогулянку.

В і ц е - к о р о л ь. Бідне дівчатко! Як вона кохає мене!.. Ні, дитинко, тобі слід побути на повітрі, це буде тобі корисно. Пінеда завжди велить мені проїхатися в екіпажі після приступів гніву... Гаразд, моє маляточко, карета твоя. Подзвони і накажи її негайно запрягти.

П е р і ч о л а. Монсеньйоре, благаю вас, поміркуйте; в цю мить ви надто добрі, так, як перед цим були занадто несправедливі.

В і ц е - к о р о л ь. Кажу тобі: дзвони. Я хочу, щоб твої вороги луснули від заздрості.

П е р і ч о л а. Але ж...

В і ц е - к о р о л ь. Одним словом, якщо ти не приймеш мого подарунка, я вважатиму, що ти все ще сердишся на мене.

П е р і ч о л а. Ну, коли так, я не можу відмовитись... Але, по щирості, мені соромно. (*Дзвонить. Входить Балтасар*).

В і ц е - к о р о л ь. Запрягти цю ж мить білих мулів у мою нову карету! А кучерові скажіть, що мули, карета і він сам належать сеньйориті (*Балтасар виходить*). Бідна моя крихітко, який у тебе прискорений пульс! Ну як, ти ще сердишся на мене?

П е р і ч о л а. Чи можу я не відчувати до глибини душі добрість вашої світлості?

В і ц е - к о р о л ь. Прошу тебе, облиш оцю «світлість», зви мене так, як звеш часом.

П е р і ч о л а. Та добре вже! Андрес, сьогодні ти зробив мене і дуже нещасною, і дуже щасливою.

В і ц е - к о р о л ь. Поцілуй мене, моє янголятко. Люблю тебе, коли ти така, як зараз. Розумієш, я не хочу бути віце-королем біля моєї Перічоли!.. От злючка! Пригадай-но, що ти казала про питому вагу віце-королів у коханні!

П е р і ч о л а. Облиш, ти ж чудово знаєш: для мене ти—Андрес, а не віце-король Перу. Поглянь, які гарненькі вишивані черевички зробив мені Маріно, отой швець, про племінника котрого я тобі колись говорила.

В і ц е - к о р о л ь. Яка чарівна манюсінька ніжка! Вся ховається в моїй жмені. До речі, ти казала, що цей племінник — хлопчина меткий? Беру його до себе на службу замість Мартінеса.

Перічола. Ні, я не хочу нікого позбавляти посади. До того ж від Мартінеса вам велика користь. Він так добре доповідає.

Віце-король. Яка злопам'ятна! То знай: він сьогодні ж ночуватиме в Кальяо.

Балтасар *(входячи)*. Карету подано.

Віце-король. Ну, красо моя, бажаю тобі повеселитись, а після церемонії одразу ж повертайся. Коли тебе хтось образить, неодмінно скажи мені. Клянусь богом, дотепники розучаться сміятись... Ти забула своє намисто і персні. Підійди-но сюди, я застібну тобі намисто... Ти сьогодні боже-ственна.

Перічола. Я забираю з собою ще більшу дорогоцінність, ніж ці діаманти: твою довіру і любов. *(Виходить)*.

Віце-король. Ти — янгол. Це дівча крутить мною, як хоче. Правда, вона мене так любить... Я ні в чому не можу їй відмовити... А проте... подарувати їй карету! І що тільки люди подумують!.. Актриса — в золоченій кареті, а скільки маркіз і графинь щасливі, коли їх несуть на ношах!.. Церемонія вже, мабуть, закінчується... Вона встигне приїхати тільки на заключне напучування єпископа... Тим краще... Ось з двору чути гуркіт коліс. Вона не бариться... Балтасаре, підкотіть моє крісло до вікна і подайте підзорну трубу. Я хочу подивитись, який вигляд має карета... От чорт, мені буде її видно до самої церкви... Та як вона мчить, до біса!.. Мій кучер ніколи не возить мене так швидко... Усі спиняються і дивляться... Дехто скидає капелюхи, ніби це я проїхав... Збожеволіти можна!.. Ось вона вже на головній площі... Боже великий!.. Вона зараз зачепить... Ах, Ісусе, яке щастя, що перевернулася не її карета, а та,

друга... Усі стовпилися... Що вони зроблять?.. Ще, чого доброго, образять її... Балтасаре, швидше...

Б а л т а с а р. Слухаю, монсеньйоре...

В і ц е - к о р о л ь. Клянусь богом! Там справжня колотнеча... Та біжіть же всі! Мерщій до зброї!.. Розженіть цю наволоч... Перічола! Ах, яке щастя!.. Вона їде далі — їй допоміг отой, він так чудово фехтує палицею... Він розчистив їй шлях.

Б а л т а с а р. Накажете доганяти карету сеньйори?

В і ц е - к о р о л ь. Ні, залишайся. Тепер це ні до чого... От коли вона буде повертатися... Скажи Себастьянові й Домініку, хай сядуть на коней. Захопивши мушкети, нехай їдуть за нею на деякій відстані... а лівреї нехай поскидають... Та глядіть, коли тільки трапиться якесь нещастя, я вас! Народ у Лімі такий грубий! Боюсь, щоб їй не завдали якої кривди... Зрештою, нічого особливого не сталося; другу карету підняли, і вона теж рушає далі... натовп суне до церкви. Сили небесні, хоч би вона виплуталась благополучно з цієї історії! Що б там не казали, не можна ж заборонити актрисам їздити в каретах, коли вони їх мають... Тим гірше для маркіз, якщо вони не такі молоді і не такі гарненькі і ніхто їм карет не дарує... (*Запалює сигару*). Ці хрестини тягнуться без кінця!.. Хоч би вона швидше повернулась і розповіла всі подробиці... Ох, клята нога!.. Коли я хвилююсь, мені наче гірше стає. Справді: останнього разу, коли я нездужав, це тривало п'ять... ні, шість днів... так! Сподіваюсь, що тепер це мине швидше. Тоді я зможу бути на першій виставі комедії, в якій вона грає... А якщо я не зможу вийти?.. Клянусь честю! Затримаю виставу.

Б а л т а с а р. Монсеньйоре, пан ліценціат То-

мас д'Есківель просить вашу світлість зробити йому честь прийняти його.

В і ц е - к о р о л ь. Нехай увійде. Напевне, почне читати мені мораль, щоб витягнути в мене подарунок. І справді, я не бачив його майже місяць.

Л і ц е н ц і а т (входячи). Цілую руки вашої світлості.

В і ц е - к о р о л ь. Ах, пане ліценціат, перед вами тяжко хвора людина!

Л і ц е н ц і а т. Як прикро це чути. Очевидно, цей приступ подагри не дав сьогодні вашій світлості бути присутнім на церемонії?

В і ц е - к о р о л ь. У мене не подагра. Це все вигадки Пінеди; просто нога розпухла. Я знаю краще, ніж він.

Л і ц е н ц і а т. До того ж вашій світлості не варто шкодувати, що ви не були присутні на цих хрестинах. Ваша світлість мали щастя не бути свідком величезного скандалу.

В і ц е - к о р о л ь. Скандалу?.. (Набік). Чорт! Мабуть, щось про Перічолу.

Л і ц е н ц і а т. Так, величезного скандалу, який, я в цьому певен, глибоко засмутив би вашу світлість... тим більше що, як з усього видно, ваша світлість є мимовільною причиною цього скандалу.

В і ц е - к о р о л ь. Поясніть, в чому річ.

Л і ц е н ц і а т. В такий день, як сьогодні, під час такої зворушливої церемонії!.. Мені, справді, дуже прикро, що я змушений засмутити вашу світлість... але я повинен говорити, і говорити цілком одверто, навіть ризкуючи розсердити вашу світлість. Це з усією настійністю диктує мені мій обов'язок і інтереси вашої світлості.

В і ц е - к о р о л ь. Ніяк не можу догадатись...

Л і ц е н ц і а т. Ця славетна актриса...

В і ц е - к о р о л ь. (Набік). Ну от!

Л і ц е н ц і а т. ...до якої, як кажуть, ваша світлість виявляє таку увагу, ця актриса якраз сьогодні викликала величезний безлад. Протегування з боку вашої світлості, нехай мені дозволено буде про це сказати, зробило її до того зухвалою, що вона вважає, ніби їй все дозволено.

В і ц е - к о р о л ь. Запевняю вас, я зовсім їй не протегую... Я тільки шаную її талант... який заслуговує високої пошани, пане ліценціат. Але благаю вас, розкажіть же мені, в чому річ.

Л і ц е н ц і а т. Ось що сталося. У неї начебто є карета, і, як кажуть, карету цю подарували їй ви.

В і ц е - к о р о л ь. Ця карета була мені зовсім ні до чого.

Л і ц е н ц і а т. Ах, монсеньйоре, для цієї карети можна було б знайти краще застосування... але що зроблено, те зроблено, і у вашої світлості, безперечно, були підстави так нею розпорядитись. На все воля божа!.. Але досить. Розповім те, чого я був свідком. Отже, в неї є карета, і в цій кареті вона вирушає до церкви... З свого боку, затриманий різними справами, я прийняв запрошення маркизи Альтамірано сісти в її карету. Ми їхали ступою, як і годиться, наближаючись до церкви; раптом з'являється сеньйора Перічола — її мули мчать так, що брук тремтить на сто кроків навкруги. Ми саме виїжджали на площу; вона ж надумалась випередити нас... випередити маркизу!.. Коротше, вона проскочила так близько повз нас, що штовхнула нашу карету скільки було сили...

В і ц е - к о р о л ь. Це її кучер такий недотепа...

Л і ц е н ц і а т. Прошу пробачення у вашої світлості; але я не можу повірити, щоб це сталося без її наказу, тим більше, що вона, побачивши

нашу карету, висунула голову у вікно і щось казала кучерові,— напевне, звеліла вчинити це лиходійство.

В і ц е - к о р о л ь. Сподіваюсь, не сталося ніякого нещастя?

Л і ц е н ц і а т. Як! Це ж чистісіньке чудо, що ми лишилися живі! Поштовх був страхітливий; маркіза впала на мене, а я — на собачку маркізи, яку мимоволі придавив... Мій парик впав у канаву, а маркізі завдано сильний удар у стегно.

В і ц е - к о р о л ь. Слава тобі, боже! Я боявся, що сталося щось страшніше.

Л і ц е н ц і а т. По-моєму, і цього цілком досить. Та й карета дуже пошкоджена,— чудова карета, яка вже двадцять років викликає загальне захоплення в нашому місті.

В і ц е - к о р о л ь. Я відшкодую... тобто я примушу Перічолу відшкодувати...

Л і ц е н ц і а т. А скандал, монсеньйоре, як його зам'яти? На мою думку, є тільки одна можливість — заборонити цій дамі виїжджати в кареті; адже це не лише поганий приклад,— всі бачать, як актриса хизується в кареті, в той час, коли стільки достойних духовних осіб ходять пішки,— мало цього, її зухвалість ставить під загрозу життя мирних жителів Ліми... Я ще не скінчив, і мені дуже прикро, що я змушений так засмучувати вашу світлість. Слуги маркізи, обурені образою, якої зазнала їхня хазяйка, бажаючи напоумити кучера й лакея цієї дами, пустили в хід кулаки. Тут весь набрід, що з радісними вигуками супроводив її, став на її бік. Особливо відзначився один негідник, тореадор, син мулата Рамон. Він, наче несамовитий, накинувся з палицею на кучера маркізи, зламав шпагу її берейтора і розтросив щелепу одного з її лакеїв.

В і ц е - к о р о л ь. Злочинець! Я подбаю, щоб його покарали по заслuzі — аби іншим була наука.

Л і ц е н ц і а т. Це ще не все. Не звертаючи на нас уваги, не попросивши вибачення, вона їде далі — мало не заїхала у кареті просто в церкву. Спинилась, коли голови мулів уже були під порталом. І от вона виходить з карети і з шумом пропливає через натовп благочестивих молільників... Усі обертаються, щоб на неї подивитись... Про церемонію, що вже почалась, усі забули; і навіть — я з тремтінням згадую про це — увага його преосвященства єпископа була відвернута від церемонії. Він пропустив час, коли треба було звернутися до хрещеного батька, закликаючи його виховати новонаверненого, свого хрещеника, у християнському дусі. Щождо мене, то, обурений, глибоко схвильований, я пішов з церкви, аби довести цю подію до вашого відома і просити вас покласти край зухвальству особи, яка — дозвольте мені це вам прямо сказати — дуже псує репутацію вашої світлості.

В і ц е - к о р о л ь. Вона прибуде за хвилину, і я їй добре вичитаю.

Л і ц е н ц і а т. Попереджаю вас, маркіза не спиниться перед тим, щоб звернутися з скаргою аж в Мадрид.

В і ц е - к о р о л ь. Цього не можна допустити, пане ліценціат. Самі розумієте, такі скарги йдуть мені на шкоду.

Л і ц е н ц і а т. Монсеньйоре...

В і ц е - к о р о л ь. Маркіза вас поважає. Умовте її задовольнитися відшкодуванням збитків. А я, з свого боку, дам Перічолі добру нагінку.

Л і ц е н ц і а т. Монсеньйоре... я справді не знаю...

В і ц е - к о р о л ь. Вашій церкві потрібний об-

раз для головного олтаря... Я бажаю, щоб Перічола принесла вам цей дар і в такий спосіб спокутувала свою провину... Я оце подарував їй мадонну Мурільйо, яку вона хоче обміняти на мого святого Христофора... Так ви, опріч того, можете розраховувати і на мадонну... Але зробіть мені послугу, вгамуйте маркізу... Гаразд? Обіцяєте?

Ліценціат. Монсеньйоре, я зроблю все, що в моїй силі, але...

Віце-король. Приведіть до мене якомсь уранці вашого племінника. Постараємось що-небудь зробити для нього.

Ліценціат. Він цілком гідний ласкавої уваги вашої світлості. Але ж, монсеньйоре...

Віце-король. Чуєте: у двір в'їжджає карета. Це, певно, вона. От побачите, як я з нею говоритиму.

Балтасар (доповідає). Його преосвященство єпископ Лімський.

Віце-король. Єпископ!

Ліценціат. Він, ясна річ, теж із скаргою.

Єпископ і Перічола з'являються на дверях, і обоє церемонно дають дорогу одне одному.

Єпископ. Проходьте, сеньйорито.

Перічола. Ваше преосвященство, благаю вас...

Єпископ (беручи її за руку). Ну, гаразд, давайте ввійдемо разом.

Ліценціат (набік). Що я бачу? Єпископ подає руку актрисі!

Віце-король. Цілую руки вашого преосвященства... Мені так ніяково, що я не можу підвестися, щоб вас зустріти, але бідний хворий...

Єпископ. Я дізнався від сеньйорити, що ви нездужаєте, і вирішив по дорозі додому заїхати

і дізнатися, як ви себе почуваете. Завдяки цьому я мав приємність довести сюди у своїй кареті сеньйориту.

Перічол а. Цієї милості я ніколи не забуду.

Віце - король. Як! А моя карета... твоя... ваша карета... хіба вона розбилась?

Перічол а. Ні, монсеньйоре, але вона вже не моя, і я про це не шкодую, бо знайшла для неї інше, сподіваюсь, краще застосування.

Ліценці а т (набик). Нічогосінько не розумію.

Єпіскоп. Ви подали приклад благочестя, дуже рідкісного в наші часи.

Віце - король. Благаю, поясніть мені..

Перічол а. Пробачте, монсеньйоре, що я так швидко розсталася з подарунком, одержаним від вас; та коли ви дізнаєтесь, у чиї руки я його передала, ви мені пробачите і навіть схвалите мій вчинок. Я їхала вулицями міста, м'яко погойдуючись на пружинних подушках, і раптом в мене блиснула думка, від якої вся насолода зникла без сліду. «Як! — сказала я собі.— Грішниця... пікчемне створіння, яким я є... жінка, що займається ремеслом майже гріховним...»

Єпіскоп. Доню моя, ваша смиренність надмірна... і хоч я ніколи не бачив вас на сцені... мені відомо, що ви робите честь вашій професії. Святий Генест був актором.

Перічол а. Ні, справді! Я лечу по місту з кінця в кінець з блискавичною швидкістю, зручно вмостившись; я захищена від сонця, від дощу, в той час як люди, стократ шановніші, в той час як слуги божі, що несуть духовну втіху недужим, повинні терпіти від негоди, від спеки, від куряви і втоми! І я згадала, як часто я бачила найдостойніших священнослужителів, уже в похилому віці, які

поспішно простували вулицями Ліми, несучи хворим святі дари з однією думкою: не спізнитися до ліжка вмираючого. І скорбота охопила моє серце, і пресвята діва напоумила мене, як спокуту за мої гріхи, принести в дар господу богу нашому цю карету, якою я тішила свою пиху і володіти якою я не гідна ⁵.

Є п і с к о п. Сеньйорита проявила благородну щедрість і подарувала карету нашій церкві, ще й додала кошти, достатні, щоб утримувати карету довічно. Віднині, коли якийсь хворий потребуватиме тієї розради, що її релігія дає вмираючим, цей екіпаж приставлятиме святі дари, і буде врятовано немало душ; адже надто часто закоренілі грішники волають до свого творця, тільки відчувши наближення смерті, і бідолашний священнослужитель не встигає дійти до їхнього смертного ложа, поки вони ще дихають.

Л і ц е н ц і а т. Воістину сеньйорита піддалася благому, святому пориванню.

В і ц е - к о р о л ь. Я в захваті, Перічола, і хотів би взяти участь у вашому доброму ділі і внести за вас...

П е р і ч о л а. Ах, монсеньйоре, дозвольте мені не ділити ні з ким цю честь... Гідною винагородою є для мене дар, одержаний від його преосвященства. Ці чотки були на дев'ять день покладені в раку святого образу матері божої Чімпакірської ⁶. *(Дає віце-королеві і ліценціатові поцілувати чотки).*

Є п і с к о п. Вони мають силу відпускати гріхи.

В і ц е - к о р о л ь. Я такий щасливий, що вже не відчуваю ніякого болю в нозі. Пінеда просто йолоп, і ніякої подагри в мене нема.

П е р і ч о л а. Це чотки, до яких ви доторкнулись, принесли вам полегшення, монсеньйоре.

Єпископ. Це більш ніж імовірно, я не раз був свідком їх чудодійної сили.

Віце-король. Вірю, проте ще два дні я додержуватимусь приписаного мені режиму; після чого, ваше преосвященство, мені б хотілося зробити одну річ — назвіть це божевіллям — запропонувати вам повечеряти у сеньйорити, щоб ви мали можливість ближче познайомитися.

Перічола. Не смію сподіватись, що його преосвященство зробить мені таку високу честь. Проте всеблагий наш спаситель вкушав їжу разом з самаритянами... і якщо це лишиться в найглибшій таємниці...

Єпископ. Побачимо. Почекаємо, поки його світлість одужає.

Віце-король. Це означає, що він згоден.

Єпископ. Боюсь, що в мене не вистачить сил відмовитись.

Перічола. Чи не погодився б сеньйор ліценціат бути четвертим за столом?

Ліценціат. Це для мене надто велика честь.

Єпископ. Сеньйор ліценціат, ми про це нікому не скажемо.

Ліценціат. Ваше преосвященство!

Віце-король. І ви почуєте, як Перічола співає... зрозуміло, божественно. Її голос здатний і невіруючого повернути на праведну путь.

Єпископ (*вклоняючись Перічолі і усміхаючись*). Я побоююсь, щоб через неї віруючий не збився з праведної путі.

Канонік*. Сеньйорито, ця карета буде для вас каретою пророка Ілії: вона приставить вас прямисінько на небеса.

ПРИМІТКИ

«Карета святих дарів» — одноактна комедія видатного французького письменника Проспера Меріме (1807—1870) — ввійшла до другого видання (1830 р.) збірки його п'єс, яку він опублікував під прибраним ім'ям Клари Гасуль, вигаданої іспанської актриси.

Сайнет (стор. 3) — коротенька п'єса комедійного або фарсового змісту.

Ліценціат (стор. 5) — духовний сан.

Аудитор (стор. 7) — особа, яка сполучала обов'язки судді й прокурора.

Кацик (стор. 10) — вождь індійського племені у Центральній і Південній Америці.

Інки (стор. 11) — плем'я, яке було панівним у Перу до іспанського завоювання.

Траян (стор. 28) — римський імператор (53—117), що відзначився загарбницькими війнами і особливо посиленням самовластя.

Старі християни (стор. 29) — так називали сім'ї, які в період арабського панування в Іспанії відмовлялися від шлюбів з маврами, оберігаючи «чистоту крові».

Канонік (стор. 45) — очевидно, описка автора, треба «ліценціат».

ПРИМІТКИ АВТОРА

¹ Віце-королі Перу й Мексики мають по два охоронці, — це їхній привілей.

² Напій, вживаний у Новому Світі. Щось подібне до чаю.

³ Син мулата зветься чо́ло. Мулатами звать дітей індіанки й негра або негротянки та індієця.

⁴ Вірші з комедії Кальдерона «El magico prodigioso» («Чудодійний маг»).

¿ Pesada imaginacion
Al parecer lisonjera,
Quando te he dado ocasion
Para que desta manera
Aflijas mi corazon?

⁵ Славетній лімській актрисі Перічолі забаглось одного доброго дня поїхати до церкви у кареті. В Лімі на той час було обмаль екіпажів, і всі вони належали найвищій знаті. Перічола, що була на утриманні у віце-короля Перу, добилася (хоч до цього їй довелося докласти певних зусиль), щоб її коханець подарував їй свою розкішну карету, в якій вона проїхалася по місту, на превеликий подив жителів Ліми.

Вона тішилася своєю каретою щось із годину, після чого раптом, в пориві благочестя, подарувала її кафедральній церкві, щоб священники могли швидше доставляти хворим святі дари. Крім того, вона дала кошти на утримання карети. Відтоді в Лімі святі дари возять у кареті, а ім'я цієї актриси там у великій пошані.

⁶ Образ, дуже шанований у Новому Світі.

Редактор *Н. О. Кравченко*
Художник *Б. З. Шац*
Художній редактор *В. С. Кравченко*
Технічний редактор *В. І. Палютін*
Коректор *В. П. Зуб*

ПРОСПЕР МЕРИМЕ

Карета святих даров
(На українском языке)

Здано на виробництво 6/III 1958 р. Підписано до друку 5/V 1958 р.
Формат паперу 84×108¹/₃₂. Паперових аркушів 0,75. Друк. арк. 2,46.
Обліково-видавничих арк. 1,607. Ціна 25 коп. Замовл. 455.
Тираж 115 000.

Держлітвидав України. Київ, вул. Володимирська, 42.

4-а поліграффабрика Голоовидаву Міністерства культури УРСР,
м. Київ, пл. Калініна, 2,

